

Załącznik
do uchwały nr 180/19
Rady Miasta Torunia
z dnia 25 lipca 2019 r.

**PROGRAM GMINY MIASTA TORUŃ
NA RZECZ WSPIERANIA RODZINY
I ROZWOJU SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ
NA LATA 2019-2021**

Toruń 2019

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie.....	3
1. Cele Programu.....	4
2. Podstawy prawne Programu	5
3. Ogólna charakterystyka pieczy zastępczej	7
4. Piecza zastępcza w Toruniu.....	16
4.1. Analiza sytuacji i potrzeb toruńskich rodzin zastępczych	16
4.2. Limit zawodowych rodzin zastępczych w latach 2019-2021.....	17
4.3. Analiza sytuacji i potrzeb pieczy instytucjonalnej	19
4.4. Problematyka dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.....	21
4.5. Praca asystentów rodziny.....	21
5. Priorytety, cele szczegółowe Programu	28
5.1. Zadania do zrealizowania w latach 2019-2021	31
6. Monitoring i ewaluacja	33
7. Źródła finansowania	33

Wprowadzenie

„Program Gminy Miasta Toruń na rzecz wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na lata 2019 - 2021 ” został sporządzony na podstawie założeń ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Podstawę prawną Programu stanowi art. 176 pkt 1 zgodnie z którym do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja 3 – letnich gminnych programów wspierania rodziny oraz art. 180 pkt 1 ww. ustawy, zgodnie z którym do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej.

Program został przygotowany w oparciu o diagnozę sytuacji pieczy zastępczej na terenie Gminy Miasta Toruń oraz diagnozę sytuacji i potrzeb osób opuszczających pieczę zastępczą. Program określa kierunki działań w perspektywie 3-letniej oraz w zakresie prowadzonej działalności na rzecz rozwoju pieczy zastępczej.

Perspektywa kilkuletniego rozwoju pieczy zastępczej w planowaniu pewnych działań oraz osiąganiu standardów opieki nad dzieckiem, zakłada wieloetapowy proces podniesienia jakości oferowanego wsparcia. Uwzględnia działania profilaktyczne, mające na celu przeciwdziałanie zagrożeniom dla funkcjonowania rodziny lub wspieranie jej w rozwiązywaniu istniejących problemów. Rodzina, jako alternatywne dla wychowania dziecka środowisko zastępcze, staje się nie tylko środkiem, ale i nadrzędnym celem działania podmiotów wspierających.

Program uwzględnia lokalne uwarunkowania i nakreśla kierunki działań w perspektywie kolejnych trzech lat. Nadrzędnym celem Programu jest dalej wspieranie rodziny niewydolnej w jej opiekuńczo - wychowawczej roli względem dzieci oraz zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc w rodzinnych i instytucjonalnych formach pieczy zastępczej z priorytetem na rodzinną formę pieczy zastępczej.

Program w dalszym ciągu ściśle koresponduje ze „Strategią rozwiązywania problemów społecznych dla Miasta Torunia na lata 2014 – 2020” przyjętej uchwałą nr 650/13 Rady Miasta Torunia z dnia 21 listopada 2013 roku. Jest konsekwencją celu strategicznego nr 1 „Zintegrowany system wsparcia rodziny i opieki nad dzieckiem” oraz celów operacyjnych: 1.1 „Wspieranie działań służących promowaniu wartości rodziny, małżeństwa i dzietności oraz wzmacnianie trwałości rodziny” ; 1.2 „Profilaktyka i wsparcie rodzin mających trudności w wypełnianiu swoich podstawowych funkcji”; 1.3 „Wzmacnianie systemu sprzyjającego rozwojowi młodego pokolenia w rodzinie i środowiskach pozarodzinnych”.

1. Cele Programu

Głównym celem Programu jest rozwój nowych i wsparcie istniejących form pieczy zastępczej w Toruniu.

Do celów szczegółowych zaliczają się:

- rozwój i podniesienie jakości rodzinnej pieczy zastępczej;
- zapewnienie opieki dzieciom w formach pieczy zastępczej, dostosowanych do ich potrzeb;
- doskonalenie instytucjonalnej pieczy zastępczej, funkcjonującej na terenie Gminy Miasta Toruń, zgodnie ze standardami określonymi w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- dalszy wzrost jakości usług świadczonych na rzecz rodziny naturalnej ze szczególnym uwzględnieniem wzmocnienia środowiskowego systemu wsparcia dzieci i rodziny zagrożonych wykluczeniem społecznym (praca asystentów rodziny);
- organizowanie pomocy dla osób usamodzielnianych poprzez wspieranie procesu usamodzielnienia. Istotne zatem staje się przygotowanie dziecka do samodzielnego życia, pokonywania trudności życiowych, funkcjonowania zgodnego z prawidłowymi normami społecznymi, a przede wszystkim zaspokajania potrzeb emocjonalnych, zdrowotnych, edukacyjnych i bytowych oraz kulturalno-rekreacyjnych. Podstawowym narzędziem usamodzielnienia jest Indywidualny Program Usamodzielnienia, zwany dalej IPU;
- organizowanie różnorodnych ofert wsparcia dla osób prowadzących różne formy pieczy zastępczej;
- zapewnienie kompleksowego wsparcia dzieciom i rodzinie oraz pomoc w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych.

Należy pamiętać, że w przypadku, kiedy rodzina naturalna nie wypełnia swojej funkcji względem dziecka w sposób prawidłowy, a zachowania poszczególnych jej członków mogą zagrażać dobru dziecka, stosowna ustawa¹ nakazuje zabranie dziecka z takiego środowiska. Rodzinna piecza zastępcza jest wówczas najważniejszym z alternatywnych form opieki nad dzieckiem podmiotem, oferującym optymalne warunki dla jego rozwoju. Nadrzędnym celem staje się pozyskiwanie i szkolenie kandydatów na rodziny zastępcze.

¹dot. Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy (art. 109 par. 2 pkt 5, art. 112 (3))

2. Podstawy prawne Programu

Ujęte w Programie działania rozwoju pieczy zastępczej oparte są o następujące akty normatywne:

1. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1111 ze zm.)
2. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018r., poz. 1508 ze zm.)

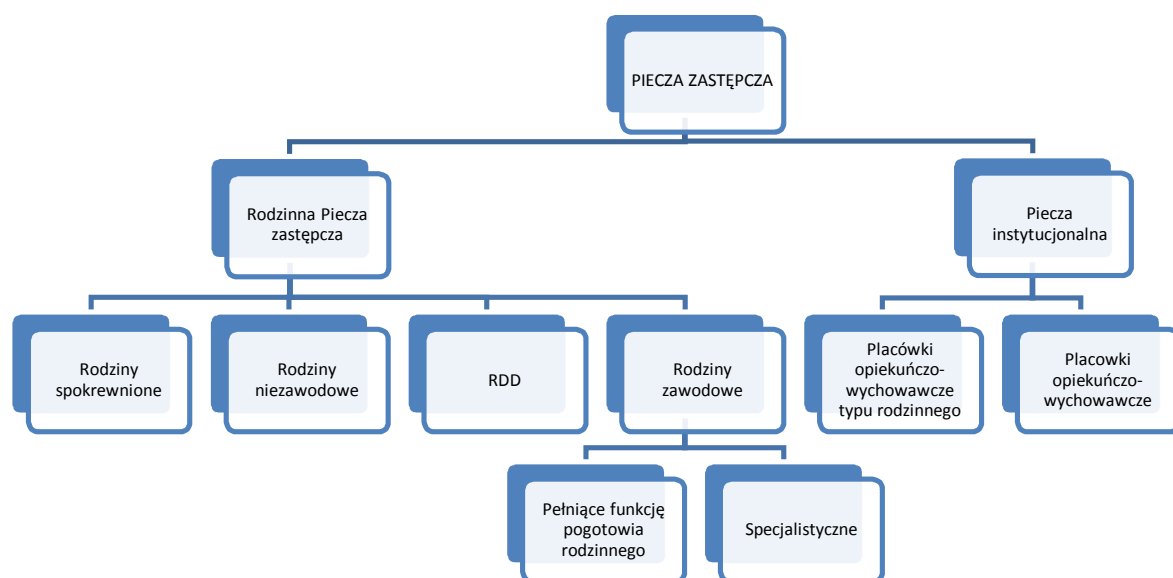
Słowniczek pojęć

- Ustawa – Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2019 r. poz. 1111 ze zm.)
- **Rodzinna piecza zastępcza (RPZ)** to system pieczy zastępczej, w skład którego wchodzi rodziny zastępcze zawodowe, spokrewnione i niezawodowe oraz rodzinne domy dziecka:
 - **spokrewniona** – rodzina zastępcza, którą tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, będący/będąca wstępnymi lub rodzeństwem dziecka;
 - **niezawodowa** – rodzina zastępcza, którą tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, niebędący/a wstępnymi lub rodzeństwem dziecka;
 - **zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego** – rodzina zastępcza, w której umieszcza się dziecko do czasu unormowania sytuacji dziecka, nie dłużej niż na okres 4 miesięcy (w szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może być przedłużony do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego o powrót dziecka do rodziny, przysposobienie lub umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej);
 - **zawodowa specjalistyczna** – rodzina zastępcza, w której umieszcza się w szczególności dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i dzieci umieszczone na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich lub małoletnie matki z dziećmi;
 - **rodzinny dom dziecka (RDD)** – tworzony jest przez małżonków lub osobę niepozostającą w związku małżeńskim, sprawujących/ą opiekę nad łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletniość przebywając w pieczy zastępczej.

- **Instytucjonalna piecza zastępcza** – system pieczy zastępczej sprawowany m.in. w formie placówek opiekuńczo-wychowawczych:
 - **typu rodzinnego** – zapewniających opiekę dzieciom w różnym wieku, w tym dorastającym i usamodzielniającym się, umożliwia wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu;
 - **typu interwencyjnego** – zapewniających doraźną opiekę nad dzieckiem powyżej 10. roku życia w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia opieki (pobyt w takiej placówce nie może trwać dłużej niż 3 miesiące, w szczególnych przypadkach może zostać przedłużony do zakończenia trwającego postępowania sądowego o powrót dziecka do rodziny, przysposobienie lub umieszczenie w pieczy zastępczej; w sytuacjach szczególnych do placówek kierowane mogą być dzieci młodsze);
 - **typu socjalizacyjnego** – zapewniających całodobową opiekę i wychowanie nad dziećmi powyżej 10. roku życia, których powrót do domu nie jest możliwy (w sytuacjach szczególnych do placówek kierowane mogą być dzieci młodsze);
 - **typu specjalistycznego – terapeutycznego** – zapewniających opiekę nad dziećmi powyżej 10. roku życia o indywidualnych potrzebach w tym: legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub umiarkowanym i znacznym stopniu niepełnosprawności.
- **Indywidualny Program Usamodzielnienia (IPU)** – dokument, który opracowywany jest przez wychowanka i opiekuna usamodzielnienia.

3. Ogólna charakterystyka pieczy zastępczej

Pieczka zastępcza, jako forma opieki tymczasowej nad dzieckiem, jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia opieki i wychowania przez rodziców. Organizatorem Pieczy Zastępczej w Toruniu jest Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, realizujący zadania gminy i powiatu. Działania te wynikają z ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Opieka nad dzieckiem może być zapewniona poprzez umieszczenie dziecka w:

Wykres nr 1. Opieka nad dzieckiem w pieczy zastępczej

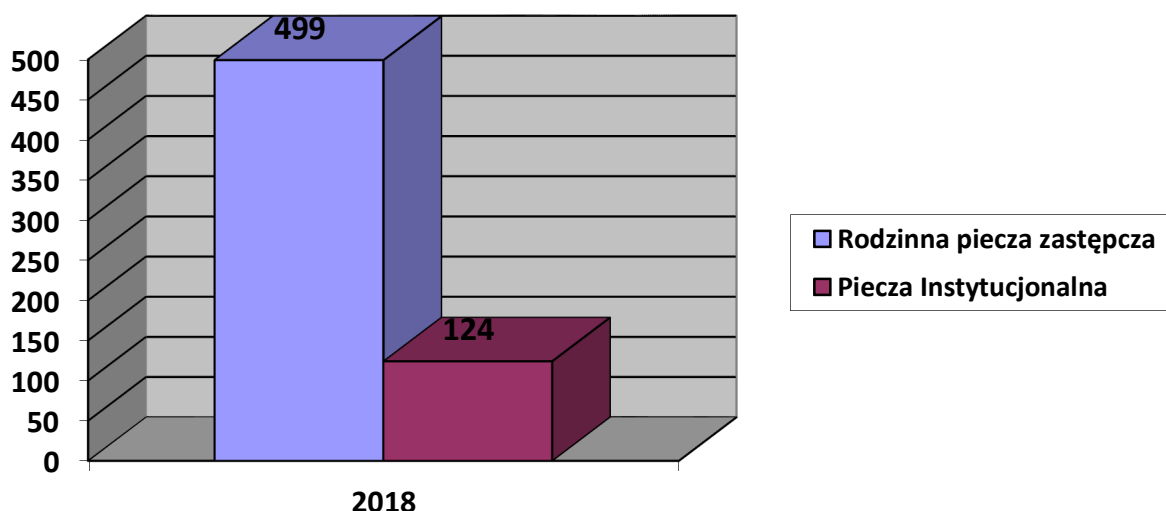
Zakres zadań i obowiązków został podzielony na poszczególne podmioty.

Wykres nr 2. Organizacja pieczy zastępczej w świetle ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

GMINA	POWIAT	SAMORZĄD WOJEWÓDZKI
• działania profilaktyczne • praca z rodziną	• rodzinna piecza zastępcza • instytucjonalna piecza zastępcza • usamodzielnienia	• ośrodek adopcyjny • interwencyjny ośrodek preadopcyjny • regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Toruniu w ostatnim roku (2018) objął wsparciem łącznie 623 dzieci (124 + 499). Z tego 80% zostało zabezpieczonych w rodzinnych formach pieczy zastępczej, stanowiących optymalne rozwiązanie dla rozwoju, wychowania i bezpieczeństwa dziecka.

Wykres nr 3. Liczba dzieci w poszczególnych formach pieczy w 2018 roku

Źródło: Wg danych MOPR Toruń

W ostatnich trzech latach rozwój pieczy zastępczej kształtował się w następujący sposób:

Tabela 1. Rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Gminy Miasta Toruń w latach 2016-2018

Typ rodzinnej pieczy zastępczej	Lata					
	2016		2017		2018	
	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci
Rodziny spokrewnione	227	281	223	279	219	277
Rodziny niezawodowe	73	94	76	104	77	98
Rodziny zawodowe	2	6	2	6	4	13
Rodziny zawodowe specjalistyczne	4	12	4	12	4	12
Rodziny zawodowe pełniące funkcję	5	23	5	38	5	27

Program Gminy Miasta Toruń na rzecz wspierania rodziny i rozwoju systemu pieczy zastępczej na lata 2019-2021

pogotowia rodzinnego						
Rodzinne Domy Dziecka	12	82	11	71	12	72
Rodzinna piecza zastępcza łącznie	323	498	321	510	321	499

Źródło: Wg danych MOPR Toruń

Tabela 2. Piecza Instytucjonalna funkcjonująca na terenie Gminy Miasta Toruń w latach 2016-2018- stan na 31 grudnia danego roku

Typ pieczy instytucjonalnej	Placówki opiekuńczo - wychowawcze		
	2016 rok	2017 rok	2018 rok
Liczba placówek	9 (w tym 3 Placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego)	9 (w tym 3 Placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego)	9 (w tym 3 Placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego)
Liczba miejsc	154 (w tym 24 miejsca w Placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)	122 (w tym 24 miejsca w Placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)	106 (w tym 24 miejsca w Placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)
Liczba miejsc wykorzystanych (liczba dzieci w pieczy)	111 (w tym 20 miejsc w Placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)	87 (w tym 17 miejsc w Placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)	97 (w tym 15 miejsc w Placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)

Źródło: Wg danych MOPR Toruń

Z analizy danych zawartych w tabeli nr 1 wynika, że na terenie Gminy Miasta Toruń z roku na rok minimalnie rośnie liczba rodzin zastępczych niezawodowych i zawodowych. Z analizy danych wynika, że ok. 70% pieczy rodzinnej stanowią rodziny spokrewnione, które tworzą dziadkowie i rodzeństwo, 23% rodziny niezawodowe, a 3,5% rodziny zastępcze zawodowe. Należy podkreślić, że zapotrzebowanie na obie formy rodzinnej pieczy zastępczej (zawodowe i niezawodowe) w zestawieniu z liczbą dzieci umieszczonych w pieczy jest obecnie bardzo duże. Grupa rodziców niezawodowych są to wujostwo i dalsi krewni, niebędący rodzeństwem i wstępnymi oraz wyszkolone osoby, które nie są spokrewnione z dziećmi.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadziła wiele zmian, które przede wszystkim ograniczają rolę placówek opiekuńczo-wychowawczych na rzecz rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej. Zmiany te dotyczą m.in. przepisów zmieniających minimalny wiek dzieci kierowanych do placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Z danych zawartych w tabeli nr 2 wynika, że liczba dzieci umieszczonych w pieczy instytucjonalnej stopniowo maleje. W roku 2018 liczba dzieci lekko wzrosła, gdyż nie zawsze jest możliwość umieszczenia dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej. Dla dziecka, które jest pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej w pierwszej kolejności poszukuje się dalszej rodziny naturalnej, następnie rodziny zastępczej, a dopiero po wyczerpaniu wszystkich możliwości, dziecko trafia do pieczy instytucjonalnej, w której także realizowane są wszelkie potrzeby dziecka, w tym: emocjonalne, bytowe i rozwojowe.

Pobyt dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej zgodnie z założeniami ustawy ma charakter przejściowy, czyli do momentu powrotu dziecka do rodziny biologicznej, adopcji lub umieszczenia w rodzinnej pieczy.

Zarówno w przypadku rodzinnej, jak i instytucjonalnej pieczy zastępczej, analiza przyczyn umieszczania dzieci w zastępczych formach pieczy wskazuje, że najczęstszym powodem tej sytuacji są: uzależnienia oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, które odpowiadają za trwałą dysfunkcję rodziny. Szczególną analizę przyczyn umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej z uwzględnieniem wieku dzieci obrazują Tabela nr 3, 4, 5 i 6.

Tabela nr 3. Przedział wiekowy dzieci umieszczonych w poszczególnych formach rodzinnej pieczy zastępczej – według stanu na dzień 31.12.2018r.

Wiek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba dzieci						
	w rodzinach zastępczych spokrewnionych	w rodzinach zastępczych niezawodowych	w rodzinach zastępczych zawodowych				w RDD
			ogółem	w tym:			
				pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	specjalistyczne	zawodowe (zwykłe)	
Ogółem dzieci umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej	248	81	32	11	8	13	69
poniżej 1 roku	0	0	5	4	0	1	0
od 1 roku -3 lat	13	2	4	3	0	1	10
4-6 lat	25	12	7	4	0	3	13

Program Gminy Miasta Toruń na rzecz wspierania rodziny i rozwoju systemu pieczy
zastępczej na lata 2019-2021

7-13 lat	103	16	7	0	2	5	22
14-17 lat	58	30	4	0	3	1	16
18-24 lat	49	21	5	0	3	2	8

Źródło: Wg danych MOPR Toruń

Tabela nr 4. Przyczyny umieszczenia dzieci w poszczególnych formach rodzinnej pieczy zastępczej – według stanu na dzień 31.12.2018r.

Przyczyna umieszczenia w rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba dzieci						
	w rodzinach zastępczych spokrewnionych	w rodzinach zastępczych niezawodowych	w rodzinach zastępczych zawodowych				w RDD
			ogółem	w tym:			
				pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	specjali- -styczne	zawodowe (zwykle)	
Ogółem dzieci umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej	248	81	32	11	8	13	69
Sieroctwa	6	3	0	0	0	0	2
Pólsieroctwa	18	14	0	0	0	0	0
Uzależnienia od alkoholu	38	13	16	4	5	7	12
Przemocy w rodzinie	0	0	0	0	0	0	0
Bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	174	51	16	7	3	6	55
Niepełnosprawności przynajmniej jednego z rodziców	12	0	0	0	0	0	0
Długotrwałej lub ciężkiej choroby co najmniej jednego z rodziców	0	0	0	0	0	0	0
Ubóstwa	0	0	0	0	0	0	0
Bezrobocia	0	0	0	0	0	0	0
Nieodpowiednich warunków mieszkaniowych	0	0	0	0	0	0	0
Pobyty za granicą co najmniej jednego z rodziców (praca zarobkowa)	0	0	0	0	0	0	0
Inne	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: Wg danych MOPR Toruń

Ogółem na dzień 31.12.2018 r. w poszczególnych formach rodzinnej pieczy zastępczej umieszczonych było 430 dzieci.

Tabela nr 5. Przedział wiekowy dzieci umieszczonych w poszczególnych formach instytucjonalnej pieczy zastępczej według stanu na dzień 31.12.2018r.

Wiek dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej	Liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	
	ogółem	w tym typu rodzinnego
Ogółem dzieci umieszczone w pieczy zastępczej w wieku:	97	15
poniżej 1 roku	2	0
od 1 roku -3 lat	0	0
4-6 lat	1	0
7-13 lat	36	7
14-17 lat	49	4
18-24 lat	9	4

Zródło: Wg danych MOPR Toruń

Tabela nr 6. Przyczyny umieszczenia dzieci w poszczególnych formach instytucjonalnej pieczy zastępczej według stanu na dzień 31.12.2018r.

Przyczyna umieszczenia w instytucjonalnej pieczy zastępczej	Liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	
	ogółem	w tym typu rodzinnego
Ogółem dzieci umieszczone w pieczy zastępczej	97	15
Sieroctwa	0	0
Pólsieroctwa	0	0
Uzależnienia rodziców	36	0
Przemocy w rodzinie	4	4
Bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	50	0
Niepełnosprawności przynajmniej jednego z rodziców	4	9
Długotrwałej lub ciężkiej choroby co najmniej jednego z rodziców	1	2
Ubóstwa (przyczyna poboczna)	0	0
Bezrobocia	0	0
Nieodpowiednich warunków mieszkaniowych	0	0
Pobytu za granicą co najmniej jednego z rodziców (praca zarobkowa)	0	0
Inne	2	0

Wychowankowie pieczy zastępczej.

Osoba, która osiągnęła pełnoletniość w rodzinnej pieczy zastępczej oraz osoba pełnoletnia opuszczająca placówkę opiekuńczo-wychowawczą typu rodzinnego oraz placówkę interwencyjną lub socjalizacyjną jest objęta pomocą mającą na celu jej życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem przez pracę socjalną, jak również przez następujące formy pomocy:

- pieniądze na usamodzielnienie,
- pieniądze na kontynuowanie nauki,
- pieniądze na zagospodarowanie,
- w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym,
- w uzyskaniu zatrudnienia,
- prawną i psychologiczną.

Ww. formy pomocy przyznawane są na podstawie obowiązujących przepisów. Warunkiem do uzyskania pomocy jest zobowiązanie się osoby usamodzielnianej do realizacji indywidualnego programu usamodzielnienia.

W latach 2016-2018 z pomocy finansowej na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki i zagospodarowanie skorzystali wychowankowie rodzin zastępczych oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych. Rozkład udzielonego wsparcia prezentują poniższe tabele.

Tabela nr 7. Pomoc finansowa dla wychowanków pieczy instytucjonalnej w latach 2016 - 2018

Poszczególne lata	Wyszczególnienie	Pomoc udzielana wychowankom z placówek opiekuńczo-wychowawczych	
		Liczba świadczeń	Wydatki
2016	Pomoc dla osoby usamodzielnianej, z tego:	275	172 149
	na kontynuowanie nauki	256	123 109
	na usamodzielnienie	11	37 040
	na zagospodarowanie	8	12 000
2017	Pomoc dla osoby usamodzielnianej, z tego:	287	212 597
	na kontynuowanie nauki	253	125 071
	na usamodzielnienie	19	65 026
	na zagospodarowanie	15	22 500

Program Gminy Miasta Toruń na rzecz wspierania rodziny i rozwoju systemu pieczy zastępczej na lata 2019-2021

2018	Pomoc dla osoby usamodzielnianej, z tego:	227	198 688
	na kontynuowanie nauki	204	118 345
	na usamodzielnienie	12	61 727
	na zagospodarowanie	11	18 616

Źródło: Wg danych MOPR Toruń

Tabela nr 8. Pomoc finansowa dla wychowanków rodzinnej pieczy rodzinnej w latach 2016 - 2018

Poszczególne lata	Wyszczególnienie	Pomoc udzielana wychowankom z rodzin zastępczych	
		Liczba świadczeń	Wydatki
2016	Pomoc dla osoby usamodzielnianej, z tego:	403	260 330
	na kontynuowanie nauki	383	183 710
	na usamodzielnienie	13	60 120
	na zagospodarowanie	7	16 500
2017	Pomoc dla osoby usamodzielnianej, z tego:	348	236 997
	na kontynuowanie nauki	321	161 699
	na usamodzielnienie	19	63 298
	na zagospodarowanie	8	12 000
2018	Pomoc dla osoby usamodzielnianej, z tego:	267	203 337
	na kontynuowanie nauki	236	122 501
	na usamodzielnienie	17	58 572
	na zagospodarowanie	14	22 264

Źródło: Wg danych MOPR Toruń

Należy podkreślić, że poza bieżącą pracą socjalną i wsparciem finansowym wychowanków, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Toruniu podejmuje inicjatywy współpracy z różnymi podmiotami, takimi jak np.: Fundacja Robinson Crusoe i innymi organizacjami pozarządowymi. Celem wspólnych inicjatyw jest szeroko pojmowane wsparcie w procesie usamodzielnienia młodzieży z różnych form pieczy zastępczej. Wśród zadań na szczególne podkreślenie zasługują inicjatywy związane z realizacją projektów zwiększających szanse młodych ludzi na rynku pracy. Do równie ważnych inicjatyw zaliczyć trzeba warsztaty skoncentrowane na rozwoju umiejętności życiowych i społecznych oraz pomoc i wsparcie przy uzyskiwaniu lokalu mieszkalnego z zasobów gminy.

4. Piecza zastępcza w Toruniu

4.1. Analiza sytuacji toruńskich rodzin zastępczych

W przypadku umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej spokrewnionej, rodziny te z racji pokrewieństwa częściej ułatwiają przystosowanie dziecka do środowiska zastępczego. Środowisko to jest dziecku znane, a relacje między dzieckiem, a rodziną są oparte często na głębokiej więzi emocjonalnej. Jednocześnie znajomość środowiska, do którego trafia dziecko pozwala na jego identyfikację budowaną w oparciu o przynależność do rodziny. Niezależnie od zalet, spokrewnione rodziny zastępcze, które w większości stanowią dziadkowie, stają się wyjątkowym środowiskiem wychowania dziecka.

Ta wyjątkowość wynika z dość dużej różnicy wieku między opiekunami zastępczymi a podopiecznym. Zdarza się, że te rodziny pozostają w nienajlepszej sytuacji materialnej, która może utrudniać realizację niektórych zadań wychowawczych. Ponadto należy podkreślić, że dziecko umieszczone w rodzinie spokrewnionej nadal może być narażone na przejmowanie negatywnych wzorców ze strony zamieszkującego wspólnie z nim i opiekunem zastępczym któregoś z rodziców.

Inną grupę rodzin zastępczych stanowią rodziny niezawodowe, określane we wcześniejszych aktach prawnych, jako niespokrewnione z dzieckiem. Są to osoby niebędące wstępnymi lub rodzeństwem dziecka. Należy podkreślić, że ta grupa rodzin świadomie podejmuje się opieki nad dzieckiem. Rodziny niezawodowe mają zazwyczaj lepszą sytuację materialną i mieszkaniową.

Ostatnią grupę rodzin stanowią rodziny zawodowe (w tym zawodowe specjalistyczne i zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego) oraz rodzinne domy dziecka. Jest to specyficzny rodzaj rodzin, które zapewniają opiekę dzieciom niedostosowanym, z różnymi dysfunkcjami i problemami zdrowotnymi. Rodziny te otrzymują wynagrodzenie za swoją pracę. Należy podkreślić, że rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka dysponują częściej znacznie większą wiedzą, która ma istotne znaczenie w radzeniu sobie z ewentualnymi problemami.

Wszelkie trudności rodzin zastępczych w Gminie Miasta Toruń rozwiązuje przede wszystkim Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Toruniu, przy współpracy Sądu

i jego organów pomocniczych, Policji, instytucji oświatowych, podmiotów leczniczych, a także organizacji pozarządowych.

4.2. Limit zawodowych rodzin zastępczych w latach 2019-2021

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadza obowiązek planowania oraz limitowania rodzin zastępczych, funkcjonujących w powiecie.

Aktualnie efektywność pozyskiwania nowych kandydatów jest zbyt niska w stosunku do istniejących potrzeb – pomimo organizowania różnych form promocji rodzicielstwa zastępczego (dystrybuowanie ulotek, plakatów, zamieszczanie artykułów w prasie lokalnej i innych środkach masowego przekazu). W ośrodku pojawiają się potencjalni kandydaci na opiekunów zastępczych, jednak część z nich jest eliminowana już na etapie procesu rekrutacji (brak odpowiedniej motywacji, predyspozycji, nieadekwatne oczekiwania, negatywne wyniki badań psychologicznych). Na ogół zgłaszające się osoby nie są gotowe do zaopiekowania się dzieckiem przejawiającym duże problemy wychowawcze, nastolatkami czy też dziećmi z niepełnosprawnością, co niejednokrotnie ujawnia się po przeprowadzeniu wstępnych rozmów z kandydatami, którzy często mają inne, od zakładanych, wyobrażenia o pełnieniu funkcji rodziny zastępczej.

W latach 2016-2018 liczba rodzin zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego zmniejszyła się z 5 do 4, gdyż jedna z rodzin zrezygnowała z pełnienia tej funkcji i z dniem 1 września 2018 roku przekształciła się w rodzinę zawodową, jednak w ciągu całego roku 2018 funkcjonowało 5 rodzin. Na przestrzeni lat 2016-2018 utworzono 1 nową rodzinę zastępczą zawodową i jedna rodzina zawodowa została rozwiązana (rezygnacja rodziny z powodów osobistych), zatem w ciągu całego 2016, 2017 i 2018 roku funkcjonowały odpowiednio 2, 2 i 4 rodziny zastępcze zawodowe. Utworzono dwa nowe Rodzinne Domy Dziecka (po jednym w 2016 i 2018 roku). Liczbę pieczy zastępczej w latach 2016 – 2018 obrazuje tabela nr 1.

W efekcie zaplanowane na lata 2016-2018 limity rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka nie zostały osiągnięte.

Z analizy dokumentacji w zakresie tworzenia nowych rodzin zawodowych w Toruniu, wynika, że zdecydowana większość opiekunów zainteresowała się tematyką pieczy zastępczej w związku ze swoimi doświadczeniami życiowymi, a nie kampaniami medialnymi. Na ogół

były to sytuacje, kiedy ktoś z rodziny czy najbliższego otoczenia pełnił podobną funkcję. Skala trudności, wobec których stoi dana rodzina zastępcza, jest zróżnicowana, ale na ogół mają one wspólny mianownik. Obok komplikacji, jakie towarzyszą prawie każdemu procesowi wychowawczemu, w rodzinie zastępczej często występują czynniki dodatkowo utrudniające jego przebieg, związane z problemami adaptacyjnymi, niedostosowaniem społecznym dziecka, czy też przejawianymi przez nie problemami natury psychologicznej. Aktualnie rodziny zastępcze będące pod opieką MOPR w Toruniu mają zapewniony bezpłatny dostęp do specjalistycznego wsparcia (m. in. poradnictwa pedagogicznego, psychologicznego) organizowanego w ramach realizowanego przez Ośrodek Programu "Rodzina w Centrum", finansowanego ze środków Unii Europejskiej oraz wsparcia specjalistów MOPR. Odbывают się także spotkania grupy wsparcia dla osób tworzących rodzinną pieczę zastępczą.

Opiekunowie zastępczy mogą liczyć na pomoc i wsparcie w przypadku wystąpienia czasowych trudności w sprawowaniu bezpośredniej opieki nad powierzonymi im dziećmi (m.in. choroba, nagły wyjazd, urlop). Piecza zastępcza może wówczas być powierzona rodzinie pomocowej. Zawodowe rodziny zastępcze oraz prowadzący rodzinne domy dziecka, począwszy od 2012 roku mogą korzystać z przerwy w sprawowaniu opieki przez okres 30 dni w danym roku kalendarzowym. Najczęściej funkcje rodziny pomocowej pełnią inne rodziny zastępcze zawodowe czy prowadzący rodzinny dom dziecka, na zasadach tzw. wzajemnej pomocy. Należy podkreślić, że każda z rodzin zastępczych oraz rodzinne domy dziecka są objęte wsparciem ze strony pracownika MOPR (jednocześnie organizatora rodzinnej pieczy zastępczej).

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zakłada, że rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wniosek obejmuje się wsparciem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, który może mieć pod opieką nie więcej niż 15 rodzin zastępczych. Wsparciem koordynatora objęte są przede wszystkim rodziny zastępcze, które borykają się z problemami wychowawczo - opiekuńczymi umieszczanych w nich dzieci. W stosunku do rodzin nieobjętych wsparciem koordynatora, jego zadania wykonuje inny pracownik MOPR w Toruniu, pełniący funkcję organizatora rodzinnej pieczy zastępczej – specjalista pracy z rodziną. Ustawa nie określa limitu rodzin dla tych pracowników, choć mają oni realizować takie same zadania, jak koordynator. Obecnie MOPR, zatrudnia 3 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i 5 pracowników – specjalistów pracy z rodziną.

Program Gminy Miasta Toruń na rzecz wspierania rodziny i rozwoju systemu pieczy zastępczej na lata 2019-2021

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. zobowiązuje samorządy do ustalenia limitu nowo tworzonych rodzin zastępczych, który będzie wskaźnikiem rozwoju tej formy opieki nad dzieckiem. Prognozowany limit rodzin zastępczych działających w Toruniu w latach 2019-2021 oraz dzieci umieszczonych w tych rodzinach określony został na podstawie szacunkowych danych Działu Pomocy Rodzinie i Dziecku.

Tabela 9: Limit rodzin zastępczych na lata 2019 - 2021

Typy rodzinnej pieczy zastępczej	Lata					
	2019		2020		2021	
	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci
Rodziny spokrewnione	218	282	235	317	260	352
Rodziny niezawodowe	68	90	75	97	80	103
Rodziny zawodowe	5	18	6	23	7	27
Rodziny zawodowe specjalistyczne	3	7	3	7	3	7
Rodziny zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	3	10	3	10	3	10
Rodzinne Domy Dziecka	13	80	14	88	15	94
Rodzinna piecza zastępcza łącznie	310	487	336	542	368	593

4.3. Analiza sytuacji i potrzeb pieczy instytucjonalnej

Pieczka zastępcza jest sprawowana także w formie pieczy instytucjonalnej. W 2019 roku w Toruniu funkcjonuje 6 placówek opiekuńczo-wychowawczych (w tym jedna prowadzona przez podmiot niepubliczny) oraz 3 placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego. Placówki te zapewniają całodobową opiekę dla dzieci okresowo lub całkowicie pozbawionych opieki rodziców oraz podejmują działania, zgodne z ustawą, mające na celu:

1. pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka;

2. przygotowanie dziecka do:
 - samodzielnego i odpowiedzialnego życia,
 - do pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki, nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji,
 - zdobywania umiejętności społecznych;
3. zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych.

W placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego przebywa aktualnie 101 dzieci. Najliczniejszą grupę stanowią osoby w przedziale wiekowym 14-17 lat. Należy w tym miejscu zwrócić uwagę, że młodzież ta wchodzi w szczególny moment związany z procesem usamodzielnienia. Najmniej liczną kategorią wiekową są dzieci w wieku: 0-2 lata.

Tabela 10. Prognoza pieczy instytucjonalnej na terenie Gminy Miasta Toruń w latach 2019-2021

Typ pieczy instytucjonalnej	Placówki opiekuńczo - wychowawcze		
	2019 rok	2020 rok	2021 rok
Liczba placówek	9 (w tym 3 Placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego)	9 (w tym 3 Placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego)	10 (w tym 3 Placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego)
Liczba miejsc	106 (w tym 24 miejsca w Placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)	106 (w tym 24 miejsca w Placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)	118 (w tym 24 miejsca w Placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)
Liczba miejsc wykorzystanych (liczba dzieci w pieczy)	100 (w tym 14 miejsc w Placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)	100 (w tym 14 miejsc w Placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)	112 (w tym 14 miejsc w Placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)

Wszystkie placówki opiekuńczo – wychowawcze funkcjonujące na terenie Gminy Miasta Toruń mają osiągnięte standardy, określone w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Z uwagi na pogłębiające się problemy małoletnich umieszczonych w placówkach, wymagających specjalistycznego wsparcia (m. in. psychiatrycznego, terapeutycznego) istnieje

konieczność utworzenia placówki opiekuńczo – wychowawczej typu specjalistyczno – terapeutycznego dla 12 dzieci.

4.4.Problematyka dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej

Sytuacja umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej zawsze pociąga za sobą pewne trudności, z którymi muszą sobie poradzić opiekunowie. W oparciu o przeprowadzane liczne rozmowy z osobami pełniącymi funkcję rodziny zastępczej (przede wszystkim rodziny zastępczej zawodowej i prowadzącego rodzinny dom dziecka), szczególnie dwa problemy wyróżniają się na tle innych. Są to problemy adaptacyjne dziecka oraz problemy w kontaktach z rodzicami biologicznymi. Należy podkreślić, że opiekunowie zastępczy mają obowiązek podtrzymywania relacji dzieci umieszczonych w pieczy z ich biologicznymi rodzicami. Zdarza się, że rodzice naturalni są zazdrośni o opiekunów, przybierają w stosunku do nich postawę roszczeniową. Ponadto, obie strony mają zazwyczaj rozbieżne poglądy na wychowanie dziecka, co powoduje sytuacje konfliktowe. Niemniej jednak, kontakt rodzica naturalnego z dzieckiem może stanowić jedyny argument do zmiany sytuacji życiowej. Do częstych problemów w pieczy zastępczej zaliczyć należy także trudności z codzienną nauką w szkole. Problemy te, zwykle wynikają z zaniedbań i niedostatków wyniesionych z domu rodzinnego, które pogłębiają dodatkowo trudności edukacyjne. Powszechnym problemem, z którym borykają się opiekunowie zastępczy, jest problem z adaptacją dziecka do nowej sytuacji, co może wywoływać u dzieci agresję słowną i fizyczną, które to są z kolei reakcją obronną na zmianę sytuacji dziecka. Do nierzadkich problemów, z którymi borykają się rodziny zastępcze należą także:

- picie alkoholu,
- palenie papierosów,
- kradzieże.

Najważniejszymi formami wsparcia dla rodzin zastępczych są pomoc finansowa i psychologiczna, a także pomoc w kontaktach z rodzicami biologicznymi, na co osoby pełniące funkcje rodziny zastępczej (szczególnie forma zawodowa) zwracają często uwagę.

4.5.Praca asystentów rodziny

W Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Toruniu z rodzinami przeżywającymi trudności opiekuńczo-wychowawcze od 2006 r. pracują specjaliści, wykonujący zadania, które

w obecnej nomenklaturze należą do zadań asystentów rodziny. W związku z powyższym oraz zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej od roku 2012 w MOPR w Toruniu zatrudniani są asystenci rodziny. W roku 2018 zatrudnionych było 12 asystentów rodziny.

Asystenci rodziny wykonują zadania określone w art. 15 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Podejmują działania mające na celu przywrócenie rodzinie zdolności do prawidłowego wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych. W zdecydowanej większości były to rodziny borykające się z wieloma problemami. W wielu przypadkach Sąd Rodzinny ingerował już w wykonywanie władzy rodzicielskiej poprzez ustanowienie nadzoru kuratora (w roku 2018 - 150 rodzin), a także umieszczenie dzieci w pieczy zastępczej. Przydzielenie wsparcia asystenta rodziny stwarza szansę na poprawę funkcjonowania rodziny, a czasem także na powrót dzieci z pieczy zastępczej pod opiekę rodziców biologicznych.

Od 01.01.2017 r. asystenci rodziny realizują również zadania wynikające z ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. W roku 2018 dwie rodziny skorzystały ze wsparcia asystenta rodziny zgodnie z ww. ustawą.

W latach 2016-2018 r. pracą asystenta rodziny rocznie obejmowanych było ponad 200 rodzin. Należy jednak wskazać tendencję wzrostową.

Tabela 11: Środowiska objęte wsparciem asystenta rodziny w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Liczba środowisk łącznie	217	226	229
Liczba dzieci, w tych środowiskach w tym:	559	542	608
- liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej,	78	76	82
- liczba dzieci, które powróciły pod opiekę rodziców biologicznych	10	28	5
Ilość zobowiązań sądu do współpracy z asystentem rodziny	24	38	63
Liczba rodzin, z którymi praca została zakończona	58	70	62

Źródło: Wg danych MOPR Toruń

Asystenci rodziny w roku 2018 objęli wsparciem 229 rodzin, które zwizytowali w miejscu zamieszkania 4 511 razy. W rodzinach tych obok problemów opiekuńczo-wychowawczych występowały także: bezrobocie, uzależnienie, niepełnosprawność, choroby psychiczne oraz przemoc domowa.

Tabela 12: Problemy występujące w rodzinach objętych asystenturą w latach 2017 – 2018**

Problem*:	2017		2018	
	Ilość rodzin	% w stosunku do wszystkich rodzin	Ilość rodzin	% w stosunku do wszystkich rodzin
uzależnienie	55	24%	63	28%
przemoc – procedura „Niebieskie Karty”	24	11%	30	13%
niepełnosprawność	60	27%	72	31%
choroba, w tym psychiczna	118	52%	62	27%
bezrobocie	164	73%	118	32%

*dane tabeli nie sumują się, bowiem w jednej rodzinie może występować więcej niż jeden z wymienionych problemów

**analiza powyższych danych prowadzona jest od 2017 roku

Działania podejmowane przez asystentów rodziny podczas pracy z rodzinami

Praca asystenta rodziny ukierunkowana jest na:

- wzmacnianie roli i funkcji rodziny,
- rozwijanie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych,
- pomoc w integracji rodziny,
- pomoc w reintegracji rodziny w przypadku, kiedy dzieci przebywają w pieczy zastępczej.

Cele te realizowane są poprzez działania wspierające, edukacyjne, informacyjne.

Program Gminy Miasta Toruń na rzecz wspierania rodziny i rozwoju systemu pieczy
zastępczej na lata 2019-2021

*Tabela 13: Działania podejmowane przez asystentów rodziny w latach 2017 – 2018**

Podejmowane działania		2017		2018	
		Liczba podejmowa-nych działań	Liczba podejmowa-nych działań łącznie	Liczba podejmowa-nych działań	Liczba podejmowa-nych działań łącznie
Wspieranie	emocjonalne	5 143	8 211 (34%)	5 313	8 469 (35,5%)
	materialne	338		151	
	informacyjne	2 465		2 762	
	towarzyszenie	265		243	
Edukowanie	opiekuńczo-wychowawcza	4 289	15 284 (64%)	4 118	14 987 (63%)
	prowadzenie gospodarstwa domowego	2 806		2 840	
	Dbanie o zdrowie i higienę własną i dzieci	3 534		3 408	
	zawodowa	1 834		1 781	
	gospodarowani e budżetem domowym	2 221		2 840	
Organizowanie poradnictwa specjalistycznego	psychologiczn e	295	566 (2%)	269	388 (1,5%)
	pedagogiczne	154		96	
	prawne	117		23	

Źródło: Wg danych MOPR Toruń

**analiza powyższych danych prowadzona jest od 2017 roku*

Działania na rzecz rodzin wymagają współpracy z przedstawicielami służb zaangażowanych w pracę z rodziną. Asystenci rodziny utrzymują stały kontakt z pracownikami socjalnymi, pracownikami Działu Interwencji Kryzysowej, Poradnictwa, Edukacji i Profilaktyki Uzależnień, pedagogami szkół, nauczycielami, kuratorami zawodowymi i społecznymi, dzielnicowymi, przedstawicielami organizacji pozarządowych. Ponadto w sytuacjach koniecznych podejmowana jest współpraca z psychologiem i prawnikiem. W przypadku prowadzenia w rodzinie procedury „Niebieskie Karty” asystenci rodziny powoływani są do grupy roboczej.

Specyfika prowadzonej pracy i problemy z jakimi borykają się rodziny w wielu przypadkach wymagają utworzenia zespołu specjalistów celem opracowania adekwatnego do sytuacji dalszego planu pracy z rodziną. W roku 2018 asystenci rodziny brali udział w 84 takich zespołach.

Głównym celem wspierania rodziny była poprawa funkcjonowania rodziny w zakresie wypełniania roli opiekuńczo – wychowawczej. W rodzinach wymagających wsparcia asystenta rodziny prowadzona była praca mająca na celu rozwiązywanie problemów opiekuńczo – wychowawczych oraz socjalno – bytowych. Praca pracownika socjalnego i asystenta rodziny w rodzinach problemowych spowodowała, że funkcjonowanie niektórych rodzin na wielu płaszczyznach poprawiło się. Przekłada się to m. in. w przywróceniu kompetencji rodzicielskich poprzez udział w szkoleniach i programach korekcyjno-edukacyjnych dla rodziców, podjęciu leczenia odwykowego, pozytywnej zmianie w sferze zawodowej rodziców (nawiązaniu współpracy z Urzędem Pracy), zabezpieczeniu dzieci w świadczenia rodzinne i alimentacyjne, uregulowaniu spraw w sferze socjalnej (np. spłata zadłużenia w opłatach za czynsz) czy zorganizowaniu i propagowaniu działań na rzecz środowiskowych form spędzania przez dzieci czasu wolnego.

Prognozy dotyczące pracy asystentów rodziny

Tabela 14: Prognoza środowisk objęte wsparciem asystenta rodziny na lata 2019-2021

Wyszczególnienie	2019	2020	2021
Liczba środowisk łącznie	235	240	245
Liczba dzieci, w tych środowiskach w tym:	620	630	640
- liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej,	80	78	75
- liczba dzieci, które powróciły pod opiekę rodziców biologicznych	10	12	15
Ilość zobowiązań sądu do współpracy z asystentem rodziny	65	68	70
Liczba rodzin, z którymi praca została zakończona	60	62	62

Analizy ostatnich lat wskazują, że corocznie ze wsparcia asystentów rodziny korzysta około 220 rodzin z różnego rodzaju problemami życiowymi. W najbliższych latach prognozuje się systematyczny wzrost rodzin objętych taką pomocą. Równocześnie spodziewamy się dalszego

Program Gminy Miasta Toruń na rzecz wspierania rodziny i rozwoju systemu pieczy
zastępczej na lata 2019-2021

szybkiego wzrostu rodzin zobowiązanych postanowieniem Sądu do współpracy z asystentem rodziny. Rodziny te wymagają często długoletniej pracy nad zmianą ich zachowań, a zakończenie z nimi pracy możliwe jest dopiero po zniesieniu zobowiązania sądu. Warto zauważyć, że praca prowadzona przez asystentów rodziny z każdym rokiem staje się coraz chętniej stosowanym i wskazywanym do zastosowania narzędziem zarówno przez pracowników socjalnych, pedagogów szkolnych, kuratorów sądowych oraz sędziów.

Tabela 15: Prognoza - problemy występujące w rodzinach objętych asystenturą łącznie na lata 2019 – 2020

Problem*:	2019	2020	2021
	%w stosunku do wszystkich rodzin	% w stosunku do wszystkich rodzin	% w stosunku do wszystkich rodzin
uzależnienie	30	33	34
przemoc – procedura „Niebieskie Karty”	14	16	17
niepełnosprawność	32	33	34
choroba w tym psychiczna	29	30	32
bezrobocie	27	25	22

**dane tabeli nie sumują się, bowiem w jednej rodzinie może występować więcej niż jeden z wymienionych problemów*

Tabela 16: Prognoza działań podejmowanych przez asystentów rodziny łącznie na lata 2019 - 2020

Podejmowane działania		2019	2020	2021
		% w stosunku do wszystkich działań	% w stosunku do wszystkich działań	% w stosunku do wszystkich działań
Wspieranie	emocjonalne	37	39	40
	materialne			
	informacyjne			
	towarzyszenie			
Edukowanie	opiekuńczo-wychowawcza	65	67	70
	prowadzenie gospodarstwa domowego			
	dbanie o zdrowie i higienę własną i dzieci			
	zawodowa			
	gospodarowanie budżetem domowym			
Organizowanie poradnictwa specjalistycznego	psychologiczne	2,5	3,5	4
	pedagogiczne			
	prawne			

Od wielu lat obserwuje się tendencję wzrostową wśród różnorodnych problemów występujących w rodzinach. Jednym z problemów dominujących są uzależnienia, które wielokrotnie generują szereg innych trudności w tym przemoc w rodzinie, brak zatrudnienia a nierzadko również choroby psychiczne.

Mając na uwadze powyższe, wsparcie asystentów rodziny, zarówno obecnie jak i w przyszłości będzie koncentrować się na pracy w kierunku podnoszenia wiedzy i umiejętności rodziców i ich dzieci oraz na towarzyszeniu im w rozwiązywaniu problemów życiowych dnia codziennego.

5. Priorytety, cele szczegółowe Programu

Zadania	Wskaźniki realizacji zadań	Proponowane działania
Podejmowanie działań, akcji społecznych i inicjatyw promujących i wspierających rodzinną pieczę zastępczą	– liczba nowo powstałych rodzinnych form opieki	– wizualne i medialne formy promocji, – dbałość o jakość oferowanego wsparcia w odniesieniu do problemów i potrzeb toruńskich rodzin zastępczych
Zapewnienie wsparcia ze strony pracownika organizatora (koordynator lub inny pracownik organizatora rodzinnej pieczy zastępczej)	– liczba rodzin będących pod opieką koordynatorów bądź innych pracowników organizatora	– utrzymanie osiągniętego standardu – rozwijanie systemu szkoleń dla osób pełniących funkcję rodziny zastępczej, a podnoszących ich kwalifikacje opiekuńczo – wychowawcze – organizowanie grup wsparcia oraz imprez i spotkań, celem wymiany doświadczeń
Prowadzenie kwalifikacji kandydatów na opiekunów zastępczych; kierowanie na szkolenia	– liczba wydanych opinii psychologicznych – liczba osób skierowanych na szkolenia	– wydawanie przez psychologa opinii o posiadaniu odpowiednich predyspozycji i motywacji do pełnienia funkcji opiekunów zastępczych – dotyczy form rodzinnej pieczy zastępczej (zawodowych, niezawodowych, prowadzących rodzinny dom dziecka) – wnikliwa i kompleksowa analiza sytuacji kandydatów, przed wydaniem skierowania na szkolenie dla kandydatów
Organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych zawodowych, niezawodowych oraz prowadzących RDD. Celem zadania jest zwiększenie liczby osób profesjonalnie przygotowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej	– liczba osób, które ukończyły szkolenie	– rozwijanie systemu szkoleń i kursów, przygotowawczych do pełnienia roli rodziny zastępczej

Program Gminy Miasta Toruń na rzecz wspierania rodziny i rozwoju systemu pieczy
zastępczej na lata 2019-2021

Zawieranie umów z kandydatami do pełnienia funkcji rodziny zawodowej oraz prowadzenia rodzinnych domów dziecka	– liczba zawartych umów	– propagowanie rodzinnych form pieczy zastępczej poprzez umieszczanie informacji w środkach masowego przekazu,
Prowadzenie rejestru osób zakwalifikowanych oraz pełniących funkcje rodziny zastępczej zawodowej, niezawodowej oraz prowadzących rodzinne domy dziecka	– liczba osób i rodzin wpisana do rejestru	– aktualizowanie rejestru
Organizowanie wsparcia dla rodzin zastępczych, pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz dzieci umieszczonych w tych formach pieczy		
Organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych oraz dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji	– liczba przeprowadzonych szkoleń – liczba osób, które wzięły udział w szkoleniach	– organizowanie i prowadzenie warsztatów psychoedukacyjnych i szkoleń oraz grup wsparcia
Organizowanie dla rodzin zastępczych oraz pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego grup wsparcia w celu integracji środowiska rodzinnej pieczy zastępczej	– liczba grup wsparcia	– korzystanie z Programów finansowych ze środków Unii Europejskiej
Organizowanie specjalistycznego poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego i prawnego dla rodzin zastępczych oraz pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego	– liczba i tematyka udzielonych porad	– organizowanie odpowiedniego poradnictwa specjalistycznego, a także pośredniczenie w dostępie do różnego rodzaju wsparcia pomocy ze strony specjalistów
Zapewnienie dostępu do specjalistycznego wsparcia dla dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej oraz placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego	– liczba dzieci biorących udział w zajęciach	– organizowanie zajęć terapeutycznych dla dzieci

Program Gminy Miasta Toruń na rzecz wspierania rodziny i rozwoju systemu pieczy
zastępczej na lata 2019-2021

Zabezpieczenie środków na dofinansowanie do wypoczynku poza miejscem zamieszkania dziecka oraz innych świadczeń fakultatywnych, przewidzianych w ustawie	– liczba dzieci, którym zapewniono dofinansowanie do wypoczynku – liczba rodzin, którym przyznano inne świadczenia fakultatywne	– zabezpieczenie w budżecie Miasta środków na ten cel
Prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych		
Prowadzenie istniejących placówek opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego	– liczba placówek – liczba miejsc	– utrzymywanie i rozwijanie jakości warunków bytowych dzieci przebywających w pieczy
Prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego	– liczba placówek – liczba miejsc	– utrzymywanie i rozwijanie jakości warunków bytowych dzieci przebywających w pieczy
Prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego	– liczba placówek – liczba miejsc	– utrzymywanie i rozwijanie jakości warunków bytowych dzieci przebywających w pieczy
Wspieranie procesu usamodzielnienia wychowanków pieczy zastępczej		
Zapewnienie pomocy prawnej, w celu zwiększenia świadomości młodzieży oraz pomoc w rozwiązywaniu bieżących problemów	– liczba udzielanych porad prawnych	Utrzymywanie poradnictwa prawnego
Pomoc w przygotowaniu młodzieży do wejścia na rynek pracy	– liczba osób uczestniczących w warsztatach	Zorganizowanie warsztatów podnoszących kompetencje na rynku pracy
Zapewnienie wsparcia psychologicznego i pedagogicznego	– liczba udzielanych porad specjalistycznych	Poradnictwo i wsparcie w zakresie nawiązywania i utrzymywania relacji z innymi, radzenia sobie ze stresem, rozwiązywanie konfliktów itp.
Realizacja Indywidualnych Programów Usamodzielniania w celu wsparcia wychowanków w procesie usamodzielniania	– liczba Indywidualnych Programów Usamodzielniania	– przygotowywanie IPU co najmniej na miesiąc przed osiągnięciem pełnoletności – wypłata świadczeń – pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i znalezieniu zatrudnienia

Program Gminy Miasta Toruń na rzecz wspierania rodziny i rozwoju systemu pieczy zastępczej na lata 2019-2021

Prowadzenie Mieszkań Chronionych w celu udzielenia pomocy mieszkaniowej wychowankom, którzy po opuszczeniu placówki lub rodziny zastępczej nie mają gdzie się osiedlić.	– liczba mieszkań – liczba wychowanków przebywających w mieszkaniach – czasookres pobytu	Utrzymanie infrastruktury mieszkań dla usamodzielnianych wychowanków
Wsparcie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych – działania asystentów rodziny		
Współpraca koordynatora oraz innych pracowników organizatora z asystentem rodziny biologicznej dziecka umieszczonego tymczasowo w jednej z form pieczy zastępczej	– liczba rodzin objętych taką współpracą	Rozwijanie dotychczasowej pomocy, przynoszącej efekty współpracy
Polepszenie sytuacji dziecka i rodziny, wzmacnianie poczucia bezpieczeństwa rodziny i dziecka, minimalizowanie negatywnych zachowań oraz wzmacnianie kompetencji rodzicielskich.	– liczba rodzin objętych wsparciem	Podtrzymywanie dotychczasowej pracy asystenta rodziny i dalsze jej rozwijanie
Organizowanie indywidualnych porad dla rodziców z zakresu edukacji finansowej, w tym, jak efektywnie zarządzać budżetem domowym	– Ilość udzielonych porad	Rozwijanie systemu poradnictwa indywidualnego

5.1. Zadania do zrealizowania w latach 2019-2021

W sektorze pieczy zastępczej należy:

- Podejmowanie wszelkich działań, które mogą wpłynąć na zwiększenie liczby rodzin zastępczych niezawodowych i zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka. Udoskonalenie systemu wynagradzania rodzin zawodowych, zabezpieczenie w budżecie środków na świadczenia fakultatywne dla rodzin już funkcjonujących;
- Rozwijanie współpracy z sektorem NGO w celu budowy systemu wsparcia pieczy zastępczej oraz wspólne realizowanie działań w ramach projektów dofinansowanych ze źródeł zewnętrznych, krajowych i zagranicznych (w tym UE);
- Doskonalenie systemu pomocy specjalistycznej: pedagogicznej i psychologicznej udzielanej rodzinom zastępczym;
- Zwrócenie szczególnej uwagi na przeciwdziałanie problemom wychowawczym w rodzinach zastępczych spokrewnionych: z codzienną nauką w szkole poprzez rozwój wolontariatu;

- Wspieranie rodzin zastępczych w kontaktach z rodzinami biologicznymi;
- Współdziałanie z placówkami edukacji publicznej (m. in. z Poradnią Psychologiczno – Pedagogiczną) – poszukiwanie ofert dodatkowych zajęć wyrównawczo - kompensacyjnych dla dzieci z rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo - wychowawczych;
- Podtrzymywanie regularnego kontaktu zarówno z rodzinami zastępczymi, jak i wychowankami kontynuującymi naukę oraz traktowanie indywidualnie każdego przypadku, tak na etapie pozostawiania wychowanka w pieczy zastępczej, jak i w procesie usamodzielnienia;
- Wdrażanie różnorodnych form wspierania psychologicznego usamodzielnianych wychowanków pieczy z uwzględnieniem prowadzenia szkoleń i warsztatów, które mogą przygotować ich do samodzielnego życia.

W sektorze asystentury rodzinnej należy:

- Zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych wymagających interwencji oraz rozwiązywanie już istniejących, w szczególności poprzez:
 - a) systematyczne monitorowanie rodzin zagrożonych kryzysem przez pracowników socjalnych, asystenta rodziny, pedagogów szkolnych;
 - b) kontynuowanie specjalistycznego wsparcia psychologicznego, terapeutycznego i prawnego na rzecz rodzin zagrożonych kryzysem;
 - c) podejmowanie działań podnoszących kompetencje wychowawcze rodziców poprzez organizowanie i finansowanie ze środków gminy spotkań , warsztatów ze specjalistami i terapeutami;
 - d) wspieranie ustawicznego doskonalenia umiejętności zawodowych asystenta rodziny poprzez udział w zróżnicowanych formach szkolenia;
 - e) zapobieganie uzależnieniom od środków psychoaktywnych, w szczególności poprzez: profilaktykę, edukację oraz wczesną interwencję w rodzinach zagrożonych uzależnieniami;
 - f) zapobieganie sytuacjom oddzielania dzieci od rodziny, pomoc w odzyskaniu dzieci przez rodzinę, pomoc w przywracaniu funkcji opiekuńczo – wychowawczych i najważniejszych ról w rodzinie, współpraca z instytucjami sprawującymi pieczę nad rodziną.

6. Monitoring i ewaluacja

Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Toruniu będzie podlegał monitoringowi i ewaluacji. Podstawowym kryterium dokonania oceny będą wskaźniki realizacji zadań. Wskaźniki ujęte w priorytetach mają charakter jakościowy i bezpośrednio odnoszą się do oczekiwanych efektów zadań. Ich spełnienie będzie równoznaczne z wypełnieniem działania, o którym mowa w priorytecie. Dane potrzebne do monitorowania będą zbierane na bieżąco przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Toruniu, realizujący zadania.

Ewaluacja ma na celu analizę skuteczności, efektywności i trafności realizacji Programu. Polega ona na weryfikacji zrealizowanych zadań, w tym stopnia osiągnięcia poszczególnych wskaźników. Wyniki ewaluacji będą stanowić podstawę do sformułowania celów i zadań umieszczonych w programie w kolejnych latach.

7. Źródła finansowania

Źródłem finansowania „Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2019-2021” będą środki finansowe:

- z budżetu Gminy Miasta Toruń,
- z dotacji oraz środków pozabudżetowych pozyskanych z innych źródeł – w ramach funduszy europejskich, środków pochodzących z sektora NGO i innych.

Zgodnie z zapisami ustawy, jednostki samorządu terytorialnego mogą otrzymywać dotacje celowe z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych z zakresu realizacji zadań systemu pieczy zastępczej, przy czym wysokość dotacji nie może przekroczyć 50% wydatków przeznaczonych na realizację zadania.